

SECURITATE

DEZINFORMARE

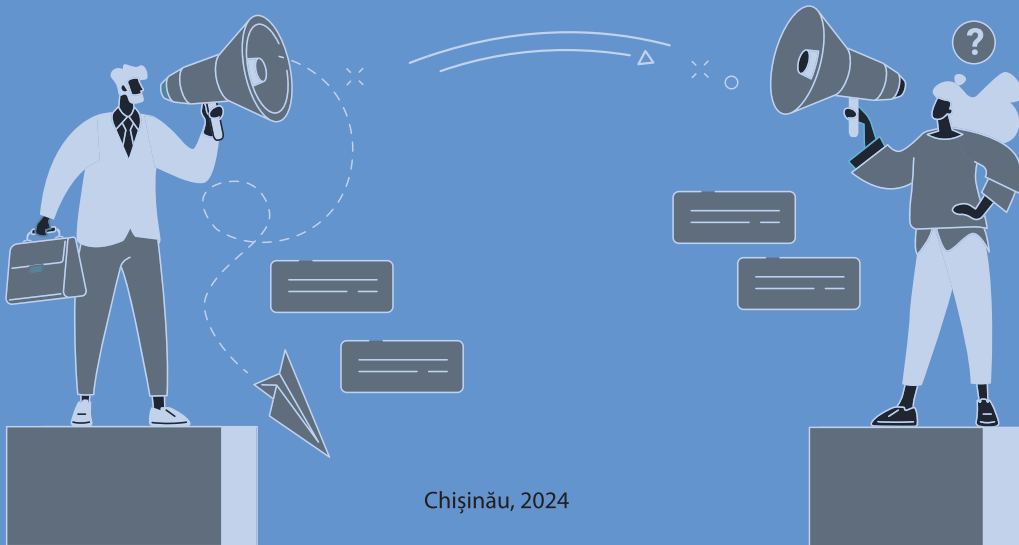
INFORMAȚII FALSE

EDUCAȚIE
MEDIA

DREPTURILE OMULUI

Mituri de pe ambele maluri ale Nistrului.

Buletin de bune practici Informarea din surse sigure, tratament împotriva dezinformării

DIN SUMAR:

De ce să răsfoim acest Buletin?	3
Falsuri despre refugiații ucraineni: de la dezinformare la ură interetnică	4
Informarea din surse sigure, tratament împotriva dezinformării	5
Victimele violenței în familie, între prejudecată și lipsă de protecție	6
Educație pentru media în comunitatea romă: „Am învățat că dezinformarea este sinonimă cu minciuna”	8
Protejarea împotriva dezinformării necesită o conștientizare și o abordare critică a informației	10

Chișinău, 2024

Redactarea ediției: Viorica Zaharia, jurnalistă, verificatoare de fapte

Design: Angela Ivanesi

Traducătoare: Lilia Botnariuc

Acest Buletin este realizat de Transparency International-Moldova, cu susținerea proiectului **„Construirea păcii durabile și incluzive, consolidarea încrederii și a coeziunii sociale pe ambele maluri ale râului Nistru”**, finanțat de Fondul ONU pentru Consolidarea Păcii, implementat de OHCHR, PNUD și UN Women. Opiniile aparțin autorilor și nu reflectă neapărat punctul de vedere al Organizației Națiunilor Unite, inclusiv al PNUD sau al statelor membre ale ONU.

De ce să răsfoim acest Buletin?

Dragi cititori și cititoare,

În era digitală, dezinformarea este o parte din realitate, iar consumul critic ne ajută să evităm să fim influențați de informații false sau manipulative. A consuma critic informația înseamnă să verificăm sursele, să evaluăm credibilitatea lor și să nu ne grăbim să luăm orice afirmație drept adevăr absolut. Fiind informați din surse credibile, ne putem forma opinii și lua decizii bazate pe fapte și date verificate, și nu pe presupuneri sau zvonuri.

Dezinformarea folosește stereotipurile și prejudecățile existente în societate pentru a diviza comunitățile, aprofundând disensiunile sociale, și a-i face pe oameni să se certe și să se urască. Prin răspândirea de informații false sau tendențioase despre anumite grupuri (de exemplu, minorități etnice, religioase, sexuale), dezinformarea amplifică răspândirea stereotipurilor de gândire, instigă și încurajează discriminarea. De cele mai multe ori, dezinformarea generează și alimentează artificial conflicte sociale, prezentând în mod intenționat informații distorsionate. Acest lucru radicalizează diferite grupuri sociale și le vulnerabilizează și mai mult în fața discriminării și discursului de ură.

Dragi cititori și cititoare, în publicația pe care o citiți acum, am compilat texte realizate de jurnaliști și activiști de pe ambele maluri ale Nistrului, care au identificat mesaje comune de dezinformare și care vă recomandă să filtrați informația pe care o consumați. Fiți vigilenți, deoarece dezinformarea este o armă puternică, folosită pentru a dezbină societatea. Informațiile false și înșelătoare manipulează comportamentele, adesea cu scopul de a destabiliza societatea sau de a obține avantaje politice sau sociale.

Lilia Zaharia-Cravenco,
directoare executivă, Transparency
International-Moldova

Falsuri despre refugiații ucraineni: de la dezinformare la ură interetnică

De la începutul invaziei nejustificate a Federației Ruse în Ucraina, în spațiul public circulă mesaje false și instigații la ură împotriva refugiaților din Ucraina aflați în Republica Moldova. În mod special, se promovează ideea că refugiații ar fi susținuți de autoritățile moldovenești cu indemnizații de mii de lei, achitate din bugetul de stat, fără să fie nevoie să lucreze.

Hanna Chepil, refugiată din Ucraina, s-a stabilit în municipiul Cahul. Ea este una dintre cei 14 ofițeri de prietenie – un mecanism testat cu sprijinul Uniunii Europene și al PNUD – care îi ajută pe refugiați să se integreze în comunitățile-gază din Moldova. Atunci când a aflat că, prin intermediul inițiativei „Primarii pentru Creștere Economică” (M4EG) erau căutați voluntari ONU, și-a pregătit dosarul și l-a depus la concurs. Acum, Hanna își ajută conaționali cu informații referitoare la piața muncii, la înscrierea copiilor ucraineni la grădinițe și școli și îi îndrumă, oferindu-le soluții pentru problemele cu care se confruntă zi de zi. Ea spune că nu a stat să aștepte indemnizații, ci a căutat să se angajeze și era sigură că este posibil să își găsească ocupația potrivită.

Protagonista noastră, ca și alți conaționali, a fost subiectul mesajelor de dezinformare care vizau refugiații din Ucraina. Și asta, deoarece de la începutul războiului, pe rețelele sociale apar diverse informații, de multe ori eronate, referitoare la ajutorul social pe care îl primesc refugiații pe teritoriul Republicii Moldova. De exemplu, s-a anunțat că adulții ar beneficia, din bugetul Moldovei,

de indemnizații lunare de 7000 de lei, iar copiii - de 6000 de lei, în timp ce populația locală nu s-ar bucura de astfel de privilegii.

Banii destinați susținerii refugiaților provin din sursele partenerilor de dezvoltare și din donații

Falsurile despre refugiații din Ucraina sau speculațiile referitoare la ajutoarele financiare primite de ei sunt frecvente. Se sugerează, de asemenea, că refugiații nu ar vrea să muncească. De exemplu, potrivit portalului Stopfals.md, într-o postare pe rețelele sociale, Oleg Savva, fost deputat socialist, și-a exprimat indignarea în legătură cu faptul că „din bugetul de stat al Republicii Moldova, pentru refugiații ucraineni au fost alocate 2,27 miliarde de lei”.

În realitate, cea mai mare parte a banilor pentru refugiați provine din sursele partenerilor de dezvoltare și din alte surse nebugetare. „Ministerul Muncii și Protecției Sociale are două programe în derulare de sprijin pentru refugiați, finanțate de partenerii internaționali. Este vorba de Programul Alimentar Mondial, care oferă suport familiilor care găzduiesc refugiați. Ajutorul financiar are valoarea de 3900 de lei pentru familiile care găzduiesc între una și patru persoane refugiate și 4800 de lei atunci când sunt găzduite cinci sau mai multe persoane. **Totodată, Înalțul Comisariat ONU pentru Refugiați (UNHCR) oferă lunar fiecărui refugiat o indemnizație de 2200 de lei.** Alte forme de ajutor posibil să mai ofere ONG-urile, dar cel puțin la nivel național nu cunoaștem despre alte forme de suport lunar pentru refugiați”, a comunicat Ministerul Muncii și Protecției Sociale pentru Stopfals.md.

Tot mai mulți refugiați ucraineni angajați în câmpul muncii

Datele Înalțului Comisar al ONU pentru Refugiați (UNHCR) arată că, de la începutul războiului și până în luna august 2024, în Republica Moldova se află peste 126 de mii de cetățeni ucraineni refugiați. La începutul verii curente, potrivit datelor Agenției Naționale pentru Ocuparea Forței de Muncă, 1420 de cetățeni ucraineni s-au angajat în câmpul muncii, cei mai mulți fiind înregistrați în municipiile Chișinău și Bălți și în UTA Găgăuzia. Ei lucrează ca programatori, ingineri, medici, educatori, manageri în diverse domenii.

Este foarte important ca cetățenii să conștientizeze că prevenirea mesajelor false despre refugiați va ajuta la promovarea toleranței și la asigurarea ca discuțiile și politicile privind refugiații să fie bazate pe fapte și nu pe frică sau prejudecăți.

Marina Mogâldea,
juristă, Chișinău

Hanna Chepil spune că s-a integrat cu ușurință la Cahul, fiind ajutată și de autoritățile municipale.
Sursa foto: PNUD Moldova

Informarea din surse sigure, tratament împotriva dezinformării

Odată cu venirea perioadei reci a anului și cu creșterea numărului de persoane infectate cu COVID-19, în mediul online revin dezinformările despre această boală. Oamenii de pe ambele maluri ale Nistrului sunt sfătuiți să se informeze din surse oficiale sigure, dar și din surse media de încredere.

Site-ul cu profil religios Aparatorul.md, anterior blocat de Serviciul de Informații și Securitate (SIS) al Republicii Moldova, dar în continuare accesibil, nu se oprește să publice dezinformări despre Coronavirus. Într-un articol publicat pe acest site, se dau recomandări de remedii pentru tratamentul noului Coronavirus, și anume: „*Simțim nas înfundat, clătim nasul (această procedură e bună și pentru a nu răspândi infecția în jur). Avem dureri în piept, facem băi cu sare, înfășurări fierbinți (aceasta ne ajută să distrugem fibroza din plămâni pe care virusul o formează)*”.

Argumentele publicate de Apărătorul.md cu trimitere la „medici ortodocși” anonimi nu au la bază nicio probă științifică, iar unele din aceste sfaturi pot pune în pericol viața și sănătatea oamenilor.

Potrivit Organizației Mondiale a Sănătății, băile fierbinți nu previn infectarea cu virusul COVID-19. Temperatura normală a corpului va rămâne în jur de 36,5° C până la 37° C, indiferent de temperatura băii sau a dușului. De fapt, a face o baie fierbinte cu apă extrem de fierbinte poate fi dăunătoare, deoarece poate provoca arsuri. Cea mai bună metodă de a vă proteja împotriva COVID-19 este spălarea frecventă a mâinilor.

La fel cum se întâmplă pe malul drept al Nistrului, și în partea stângă sunt răspândite mituri despre COVID-19, inclusiv referitoare la tratamente miraculoase pentru această boală. De exemplu, unul dintre cele mai frecvente falsuri, care generează panică, este că **virusul ar fi răspândit deliberat** și că vaccinarea ar presupune distrugerea totală a oamenilor. Un alt fals, adus până la absurditate, este că lămâia ar fi un produs alcalin: „*Tot ce trebuie să facem pentru a învinge virusul corona este să luăm mai multe alimente alcaline, care au un nivel de pH peste cel al virusului. Unele dintre acestea sunt: lămâie - 9,9 pH, lime - 8,2 pH*”.

Surse credibile de informare

Oamenii sunt îndemnați să se informeze din surse sigure despre pericolul bolii și măsurile de prevenire. Pe site-ul Organizației Mondiale a Sănătății, Who.int, sunt informații oficiale despre acest virus, prezentate în timp real. Informații utile pot fi găsite și pe site-ul Ministerului Sănătății al Republicii Moldova. În stânga Nistrului, pentru a informa oamenii, mai mulți jurnaliști și activiști civici au creat grupul „Ajutor Coronavirus”. Din el fac parte persoane din diferite orașe ale regiunii, reuniți din inițiativa voluntarilor din Grigoriopol, Tighina, Tiraspol, Dubăsari, Râbnița, Cămenca și Slobozia.

Așadar, informația provenită din surse sigure, cum ar fi instituțiile de sănătate publică sau de cercetare medicală, este bazată pe dovezi științifice riguroase. Acest lucru ne ajută, pe noi, cetățenii, să evităm răspândirea de informații eronate sau teorii ale conspirației care ne pot afecta sănătatea.

Elena Stepanova,

Dr-ecology.blogspot.com, Dubăsari

Alexandru Topolenco,

asistent universitar, Ștefan Vodă

Mituri despre CORONAVIRUS

Falsurile promovate de portalul Aparatorul.md	Recomandările Organizației Mondiale a Sănătății (OMS)
Săpunim nările cu săpun negru	Spălarea regulată a nasului nu protejează oamenii de Coronavirus
Îmbibăm masca de protecție în soluție de oțet de măr	Masca trebuie să fie întotdeauna uscată și curată
Facem băi fierbinți cu sare	Băile fierbinți nu împiedică imbolnăvirea de Coronavirus
Punem o bucăciță de ghimbir proaspăt în gură	Coronavirusul nu se tratează la domiciliu cu remedii naturiste
Evităm alimentele și băuturile reci	Nu există dovezi că băuturile și alimentele reci măresc riscul de imbolnăvire
Petrecem mai mult timp la soare	Oamenii se pot infecta cu COVID-19, indiferent de vremea de afară

Infografic StopFals.md

Victimele violenței în familie, între prejudecată și lipsă de protecție

Violența în familie și stereotipurile de gândire care plasează vina pe victimele-femei sunt încă foarte răspândite în Republica Moldova, atât pe malul drept, cât și pe malul stâng al Nistrului. În lipsa unor soluții, multe victime, în mare parte femei și copii, continuă să locuiască sub același acoperiș cu abuzatorii. În aceste condiții, femeile și fetele ar trebui să fie informate că pe ambele maluri ale râului Nistru activează organizații care oferă ajutor victimelor violenței în familie.

Maria (nume schimbat – n.n.), o femeie din stânga Nistrului care a fost supusă violenței în familie, a divorțat de soțul agresiv. Cu toate acestea, după separare, ea nu a putut obține evacuarea fostului soț din propria casă. Deși nu era proprietar, agresorul își avea reședința în casa soției, iar asta i-a permis să rămână cu traiul acolo. Această situație a însemnat o continuare a coșmaru-

lui pentru victimă – nemijlocita apropiere de agresor i-a generat o frică permanentă pentru propria securitate și i-a provocat traume psihologice, agravate și de prejudecățile privind rolul femeii în familie și societate.

În stânga Nistrului nu este deocamdată asigurată o protecție suficientă victimelor violenței în familie, deoarece agresorul poate sta în locuința comună chiar și după divorț. Astfel, sunt protejate în mod egal drepturile proprietarului locuinței și pe cele ale foștilor săi membri de familie care locuiesc în acel imobil, chiar dacă sunt agresori.

Ordonanța de protecție, o umbrelă pentru victimă

O altă situație este pe malul drept, unde victima violenței în familie **poate solicita emiterea unei ordonanțe de protecție**. Aceasta este un document

Fotografie simbol. Sursa: Centrul „Resonance”

prin care instanța de judecată aplică măsuri de protecție pentru victimă pe o perioadă determinată: obligă agresorul să părăsească locuința comună, chiar dacă el este proprietarul; dispune monitorizarea electronică a acestuia, prin intermediul unei brățări, ca să nu se apropie de victimă; stabilește un program de reabilitare a agresorului pentru a elimina comportamentul violent etc. Ordonanța de protecție se emite în 24 de ore de la depunerea cererii, este valabilă pe un termen de până la 3 luni și poate fi prelungită dacă victima sau copiii săi sunt încă în pericol.

Mituri legate de victimele violenței în familie

De multe ori, inclusiv în cadrul investigării abuzurilor de către instituțiile de drept, victimele violenței în familie sunt privite prin prisma prejudecăților existente în societate. Acestea sunt idei preconcepute, care transmit atitudini sau convingeri față de anumite categorii de persoane, care pot determina apariția unor comportamente discriminatorii sau ostile. Una dintre acestea este că **victima a provocat abuzul** prin comportamentul sau alegerile sale. Aceasta este o formă de învinuire a victimei, și, de fapt, o dezinformare, care plasează responsabilitatea pentru abuz pe victimă, și nu pe agresor. Nimeni nu merită să fie abuzat, indiferent de circumstanțe.

O altă convingere eronată este că **abuzul fizic este singura formă de violență domestică**. Mulți oameni asociază violența în familie doar cu abuzul fizic, în timp ce aceasta poate avea diferite forme: abuz emoțional, psihologic, sexual, economic. Ele pot fi la fel de dăunătoare ca violența fizică și pot fi folosite de agresor pentru a exercita putere și control asupra victimei.

Centrul „Resonance”, Tiraspol
Redacția „Est Curier”, Criuleni

Unde găsim sprijin?

Atât pe malul drept al Nistrului, cât și pe malul stâng, sunt centre de suport pentru victimele violenței în familie. Acestea oferă consiliere și terapie, ajutând victimele să treacă mai ușor peste traumele emoționale.

➔ În stânga Nistrului, Centrul „Resonance” de la Tiraspol oferă femeilor asistență și consiliere gratuită. Dacă ați devenit victimă a traficului de persoane sau a violenței domestice sau bănuiți că altcineva este o victimă, puteți contacta Centrul „Resonance” la Linia de informare gratuită: 0 800 44 000. Pentru persoanele din afara regiunii: +373 533 44415.

➔ Pe malul drept al Nistrului, Centrul de Drept al Femeilor le poate veni în ajutor victimelor violenței în familie. Cazul va fi evaluat de un jurist, un psiholog, un asistent social și fiecare se va implica în funcție de necesitate. Victima va beneficia de servicii de calitate, acordate cu respectarea confidențialității.

Educație pentru media în comunitatea romă: „Am învățat că dezinformarea este sinonimă cu minciuna”

Două mediatore comunitare, una din orașul Orhei și alta din orașul Tighina, din stânga Nistrului, au decis să combată prejudecățile în bază de gen și dezinformarea despre comunitatea romă prin sesiuni de informare, la care abordează și explică subiecte precum drepturile omului, educația financiară și sănătatea. Ambele sunt convinse că femeile rome pot contribui la construirea unei comunități puternice și au un rol important în schimbarea percepțiilor și combaterea prejudecăților.

Educație media în rândul romilor

Galina Putinica activează în calitate de mediatore comunitară în orașul Orhei de aproape un an. În fiecare zi, în oficiul său din sediul Primăriei, primește oamenii din localitate, le ascultă problemele și încear-

că să îi ajute. Ea spune că vede deja schimbări și că romii au devenit mai activi și mai implicați în procesele decizionale. „Provocări există, ca în orice localitate, dar prin perseverență și dorința de a schimba lucrurile, comunitatea romă din Orhei este mai vizibilă”, spune Galina.

Și-a propus să înceapă schimbarea cu ea însăși. A participat la diverse ateliere de educație media și de prevenire a dezinformării ca, la rândul său, să poată transmite informația beneficiarilor săi. „Știți, acum toți au telefoane cu acces la internet, dar puțini știu cum să selecteze informația. Este greu, deoarece unii dintre beneficiari nu prea înțeleg pericolul dezinformării și pot răspândi informații false, găsite pe internet și neverificate”, spune mediatoarea comunitară.

Pentru a-i învăța pe colegii din comunitate cum să filtreze informațiile din media și din spațiul online,

Galina Putinica la o instruire despre dezinformare. Sursa: ANMC

Galina Putinica a facilitat organizarea unor activități de educație media în incinta bibliotecii din Orhei. Acolo, aproximativ 20 de participanți au învățat că dezinformarea este sinonimă cu minciuna și că informațiile false pot face rău comunității.

Romii din stânga Nistrului au înțeles rolul unui mediator comunitar

Sofia Răducanu este coordonatoarea comunității rome din orașul Tighina. Deja de trei ani, ea își dedică timpul comunității sale. „Inițial, am vrut să fiu doar mediatore comunitară, dar colegii m-au susținut și au argumentat că pot face mai mult - să coordonez activitatea mediatorilor comunitari. Romii au înțeles rolul unui mediator comunitar, mai ales atunci când acesta este o femeie. Deocamdată, este mai greu ca unele instituții publice din stânga Nistrului să recunoască rolul mediatorului. Din păcate, încă ne confruntăm destul de des cu stereotipuri”, spune Sofia Răducanu.

Directorul executiv al Asociației Naționale a Mediatorilor Comunitari (ANMC), **Valeriu Căldăraru**, afirmă că romii și comunitățile lor au nevoie de educație media și educație digitală, pentru a ști ce informații să consume și să răspândească. „Deja de un an desfășurăm activități de educație media și educație digitală

pentru comunitatea romă. Îi ajutăm pe romi să identifice surse credibile și să recunoască dezinformarea și știrile false. Acest lucru este esențial, deoarece grupurile vulnerabile sunt expuse dezinformărilor, mai ales în perioadele electorale”, afirmă directorul ANMC.

Potrivit raportului „Analiza impactului dezinformării asupra comunităților minoritare din Republica Moldova”, realizat de Freedom House, „comunitatea romă este deosebit de vulnerabilă la dezinformare din cauza accesului limitat la informații, a nivelului scăzut de educație și alfabetizare media, precum și a lipsei de conținut informațional în limba maternă. Aproximativ 30% din populația romă nu poate găsi informații în limba maternă, iar 39% are dificultăți în acest sens, ceea ce afectează capacitatea de a accesa mass-media și de a identifica știrile false”.

Aceste statistici confirmă faptul că membrii comunităților rome au nevoie de sesiuni de educație pentru media pentru a învăța să recunoască și să evite dezinformarea. Prin exerciții și studii de caz, ei își dezvoltă abilități de gândire critică, de evaluare a surselor de informare, de verificare a faptelor și, implicit, de consum de informație responsabil.

Sergiu Bugai

TI-Moldova

PROTEJAREA ÎMPOTRIVA DEZINFORMĂRII

necesită **conștientizare** și o **abordare critică a informațiilor**

VERIFICAȚI SURSELE:

Nu luați nicio informație drept adevărată fără a verifica sursa. Căutați surse informaționale credibile și evitați site-urile care sunt cunoscute pentru răspândirea de știri false sau senzaționale.

Folosiți site-uri de verificare a faptelor (*fact-checking*), pentru a confirma veridicitatea informațiilor. Organizații precum **Stopfals.md**, **ZdG.md**, **Veridica.md**, **ZonadeSecuritate.md** sunt resurse bune pentru a verifica știrile și afirmațiile.

VERIFICAȚI FAPTELE:

ATENȚIE LA TITLURI:

Titlurile știrilor sunt adesea concepute pentru a atrage atenția și pot fi exagerate sau înșelătoare. Citiți articolul complet pentru a înțelege contextul, înainte de a-l distribui sau de a vă forma o opinie.

Când este posibil, căutați informațiile direct din sursele primare, cum ar fi: documente oficiale, studii sau declarații ale persoanelor implicate.

ANALIZAȚI SURSELE PRIMARE:

ANALIZAȚI CRITIC IMAGINILE:

Cu ajutorul tehnologiilor de editare, fotografiile și videoclipurile pot fi modificate, urmărindu-se înșelarea publicului. Verificați sursa media și căutați indicii de editare sau falsificare.

VERIFICAȚI DATA:

Unele știri false sau dezinformări implică reutilizarea conținutului vechi, prezentat ca fiind nou. Verificați data articolului sau a evenimentului pentru a vă asigura că este actual și relevant.

NU DISTRIBUIȚI **DACĂ NU SUNTEȚI SUGURI DE VERIDICITATEA INFORMAȚIEI:**

Înainte de a distribui o informație, întrebați-vă dacă este verificată și dacă provine dintr-o sursă de încredere. Distribuirea dezinformării, chiar și neintenționată, poate genera prejudicii considerabile societății.

Înțelegerea modului în care funcționează dezinformarea vă poate ajuta să o recunoașteți. Cunoașterea tehnicilor de producere și răspândire a dezinformării, precum și a narațiunilor de dezinformare, vă va face mai puțin vulnerabili.